

Ана Марија Шуа

РАТ

У Великом рату се много чини. Чак (и нарочито) на борбеном фронту иде војници и проводе дане, недеље, месеце, ушанчени у рововима. Захваљујући донацији књића и деловорној британској служби, војне команде су успеле да организују беспрекорни систем покрећних библиотеки и читалачких служби. Како Сједињене Државе, иако Немачка, посладе су својим војницима по шест милиона књића. Британска Империја је удвостручила тај број. Цареви лично су покренули четири милиона књића за своје војнике. Чини се полављено проза. Има неких врло занимљивих одређених случајева, као та књића по имену Рат која циркулише у малом броју раскућаних, пошумелих примерака. Ауторка је једна неознаћа јужноамеричка сисајелица, али је књића штампана на енглеском, наводно у преводу извесној Сивена Д. Сјуарта, што је очито псеудоним некога ко је, врло вероватно, њен прави аутор.

Писцу (или сисајелици) као да су познате фантазије Х. Д. Велса у популарном роману Рат светова. Текстови су крајње крајки, неки одржавају везу са ратовима из прошлости, а други са ратовима у будућности, у којима се човечанство бори против бића присвојених са других планета. Најлуђа идеја је, несумњиво, претпоставка да ће наводно изићи „Дрући светски рат”. Када се замисли тај „Дрући рат”, овај који данас проживљавамо нужно мења име и претвара се, пером нашеј аутора, у „Први светски рат”. Као да Велики рат није био довољан да нас убеди да се никад више народи света не сукобе у сличној кланици.

УМЕТНОСТ РАТОВАЊА

Превара

Каже Сун Цу да се читава уметност ратовања заснива на превари. Њен највиши степен је потчинити непријатеља без борбе. Превара води изненађењу, а изненађење води победи. Ко није кадар да превари и стога изненади, никад се неће истаћи у уметности ратовања, у писању.

Дечји крсташки рат

Подстакнуто полетним проповедима једног немачког детета и једног француског детета, године 1212, тридесет хиљада европске деце бацило се у борбу против неверника, за васпостављање Свете земље. Много дана и ноћи молитви на обалама Средоземља нису постигли да се отворе његове воде. Готово половина те деце је дезертирала, готово половина је умрла од глади, болести и тегоба. Две хиљаде преосталих успело је да се укрца на пут ка Блиском истоку да би их тамо власници бродова продали Турцима као бело робље. Неписмени су добили послове у пољопривреди, у каменоломима и рудницама. Они који су умели да читају и пишу запослени

су као преводиоци. Једном од њих се приписује измишљање ове приче коју већина историчара сматра лажном, погрешном или легендарном.

У рату и у љубави

У рату и у љубави све важи. Важи превара и лаж: уметност ратовања је уметност преваре, каже Сун Цу. Важи напасти и уништити, јер ко нас не воли као што ми волимо, претвара се у непријатеља. Све важи осим да се пузи, преклиње, моли за милост, осим предаје, препуштања, кукавичлука, све важи, ништа не важи у рату и љубави, сем убити. Јер циљ ратовања није смрт, него пораз непријатеља, нити је циљ љубави смрт, већ освајање његове територије. А међутим...

Најстарији рат

У другој деценији двадесет првог века једна научна екипа открила је у Натаруку, у Кенији, на тридесетак километара од језера Туркане, доказе о бици између две групе ловаца-скупљача који су живели пре десетак хиљада година: први потврђени рат у преисторији. У заједничкој гробници било је двадесет седам лешева мушкараца, жена и деце насилно умрлих или везаних руку. Костури имају забијене врхове стрела, повреде од мотки на лобањама, поломљена и тешко изударана ребра, руке, ноге и колена, трагове камених ножева по врату. Један скелет је припадао младој жени која само што се није породила у тренутку смрти. Било је пет скелета деце млађе од шест година. Чини се да је рат између различитих група *homo sapiens* била необична појава у то доба, али од тада, мало-помало, научили су да у њему уживају. Одувек, од самог почетка, с том људима толико својственом идејом да није реч о убијању него о победи над непријатељем, али у међувремену, којег ли уживања.

Дуга опсада

Опсада се веома одужила. Немогуће је потпуно изоловати један град. Кроз тунеле, на скривена врата, преко подмићених стражара, опстаје скромна трговина намирницама нужним за преживљавање његових житеља. Опсада траје бесконачно. У логору непријатељске војске шаторе су почеле да замењују дрвене стамбене куће, још увек крајње скромне. Официри и поједини војници узели су неке локалне жене, заволели су своју копилад. Један нараштај касније, разлози за опсаду су пали у заборав, а нова четврт као концентрични круг опасује град. Руше се старе зидине и праве се нове које штите и нове становнике. Друга војска опседа град.

Више је изгубљено у рату

Више је изгубљено у рату, много више. Изгубљен је један вијак и све навртке и новчаник су изгубљени, као и једна рука, изгубљени су срамота, територија, коса,

радост, изгубљена је контрола, изгубљени улози у акцијама и готовини, илузије, изгубљена је глава, фотографија са венчања тетка Нилде је изгубљена, сећање на прво путовање у Париз, рецепт за слатко од киное, изгубљени су кофери, достојанство, лутка лепих очију, вештачка вилица и здрав разум, изгубљени су избори и отменост и скоро све слике незнатих сликара, а такође и оне познатих сликара, изгубљени су градови, изгубљено је расуђивање, изгубљени су један мост и неколико прибадача, изгубљено је оно најбоље, изгубљено је време, маказе, страх, четка са јантарском дршком, интелигенција, слинави чеп су изгубљени, и толико, толико тога је изгубљено да су се заклели како никад више неће ратовати, заклели су се лажно и нису испунили обећање.

Додои и Тасманци

Тасмански урођеници су живели на острву Тасманија, јужно од Аустралије. Били су нижи од метар и шездесет. Додои су живели на острву Маурицијус, у Индијском океану. Према разним изворима, рачуна се да су тежили између девет и седамнаест килограма. Додои су биле птице, али нису летеле. Као ни Тасманци. Додое су ловили за исхрану, а Тасманце да би им узели земљу или претворили у робље. Додои се нису плашили људи и пуштали су да их улове не бежећи и не опорући се. Тасманци су се борили против ватреног оружја копљима и дрвеним моткама званим *wallies*. Истребљење додоа нема имена. Геноцид над Тасманцима се зове „црни рат”. Није само лов био разлог истребљења додоа: на острву Маурицијус људи су уништили шуме које су биле њихов природни хабитат, донели су нове болести, као и свиње, мајмуне, псе, мачке и пацове који су прождирали јаја у њиховим гнездима. На Тасманији су такође увезене болештине десетковале изворно становништво. Последњи додо званично је виђен 1662. Последња тасманска жена умрла је 1876. Последњи мушкарац је умро још раније, 1860. Један члан *Royal Society of Tasmania* дао је да му се направи торба од његове коже, али то је био изузетак. Опште узев, није било неког ћара од тасманских лешева. Додои су барем послужили за исхрану.

Лизистратин плач

Лизистрата је Аристофанова музичка комедија, премијерно изведена у Атини, године 411. пре нове ере. Њена протагонисткиња организује велики сексуални штрајк. Под вођством Лизистрате, жене два табора одбијају секс са својим мушкарцима ако се ови не одрекну ратовања. Готово две и по хиљаде година касније, ми жене смо већ увелико припаднице оружаних снага. У одбрани наших права, одбијамо да нас ограниче на болничке и чиновничке послове и желимо да се боримо раме уз раме с мушкарцима. Лизистрата плаче. А можда и Аристофан, њен отац.

Уважени примери

Код Египћана, дуги је и жестоки рат доброг Хоруса против злог Сета; у Индији, Пандави се боре против Кауравија; у Библији, одреди Сатане боре се против божјег изасланика, арханђела Михајла; код Грка се Титани боре против Олимпљана; међу Нордијцима, Аесири ратују против Ванира; код народа Мапуће, Каи-каи филиу су у борби против Трен-трен филиуа. Људски род презире сопствене изборе, сопствене одлуке, своје људске грешке. Нелогични, склони грешкама, збуњени, сањају о савршенству и апсолутном. Стварају своја божанства и своје јунаке и сучељавају их међусобно, јер су им потребни уважени примери. Богови, међутим, нагоне људе у борбу из чисте забаве, да се начас разоноде.

Двострукост

Чудна раса. Лично сам присуствовао раду у болничким салама са радијацијом, где неки лаки мирис озона подсећа у олфакторним органима на почетак неког невремена. Згрануто сам посматрао сложене, скупе и прецизне апарате које су људи били кадри да изумеју да би одложили смрт неких других болесних чланова своје врсте, бавећи се њима појединачно, док су истовремено осмишљавали машинерије способне да униште симултано стотине хиљада. Достојни су дивљења и страобални. Саветујем за избегавање њихов свет јер се, без видног непријатеља, свим силама труде да га сами униште.

Baby boom

Опште узев, у послератним раздобљима, просечан број новорођених у свету се повећао за 22% у развијеним земљама и приближно 40% у земљама у развоју. После сваког великог рата, као да је човечанство желело да се ослободи толиких смрти и обезбеди своје присуство на овом свету, израчунато је још жешће повећање natalитета. После Другог светског рата, уследио је, у ствари, чувени *baby boom*.

Не треба, међутим, бркати експлозију natalитета с повећањем становништва. Тек после трећег рата становништво је порасло у дотад никад недосегнутом проценту, када је једна од три преживеле жене рађала у просеку по шеснаесторо деце.

Водити рат

Треба водити љубав а не рат, треба водити уличне демонстрације а не рат, треба водити производњу хране а не рат, треба водити револуцију а не рат, треба водити доброту а не рату, али ако нема другог решења, треба водити рат, водити га до краја, до смрти, до потпуног уништења непријатеља, до његовог истребљења, све док љубав и уличне демонстрације и револуција и доброта не постану само изговор, опонашање, операције, облици и стил вођења рата.

Сун Цу

У VI глави књиге *Умеће рађовања* („О пуном и празном“), каже нам Сун Цу: једном кад немаш видљиви облик и не остављаш трагове који се могу пратити, доушници не налазе никакву пукотину кроз коју би могли да завире, а они којима је дужност да планирају не могу да направе никакав остварљив план.

Цена је висока: потпуно ишчезнуће. То је, међутим, такође и најделотворнија стратегија. Немогуће је победити неког ко не постоји.

Хашка конвенција

Хашка конвенција из 1899. дефинисала је и забранила ратно деловање које се сматра злочиначким. Њени прописи су и даље на снази, осавремењени, али чак и тако не можемо захтевати од наших непријатеља да их озваниче. Кад би имали иоле смисла за хумор, смејали би јој се – кад би барем имали уста.

Људождерство Астека

Тврдим да није исто. Није исто да ли Мексике (и Тлакскалтеке и Маје и Ћићимеке) једу људско месо као део верског обреда или у оквиру своје уобичајене исхране. Јело се звало *џлакаџлаољи*. Десно бедро било је за цара, изнутрицама су храњени његови јагуари и змије. Била је страшна увреда што су нас, Шпанце, сматрали превише горким за јело. То што сам био изузетак у том погледу – чини ми част.

Носеви

Глава непријатеља побеђеног у достојанственој борби била је велики трофеј за једног самураја. Понекад би ратник посекао више глава у једној бици, а није имао времена да их све покупи. У том случају, обележавао би главе својих лешева одсецањем носа и после битке ишао да их пронађе. Група властелинских жена прала је и чешљала одсечене главе, бојила им зубе у црно и поносно излагала на једној дасци. Кад је дошло до инвазије на Кореју 1592, било је толико стечених глава да је њихово преношење постала логистичка тешкоћа. Проблем је решен слањем у Јапан само одсечених носева који су, усољени, путовали у дрвеним бурићима. То је потврђена историјска чињеница. Није, међутим, истина да је једна чудовишна војска ратника без носа припремала контраофанзиву.

Тероризам

Осуђујемо енергично терористички чин који је довео до уништења толико незаменивих уметничких дела, здања, скулптура, градова. Један важан део историје галаксије остао је претворен у космички прах кад је експлодирала планета

Земља. У лабораторијама наших бродова имамо довољно генетског материјала за реконструкцију човечанства, али нисмо сви сагласни да је то неопходно учинити; има, штавише, оних који предлажу да се оно елиминише. Зар се људски род није годинама питао да ли мора или не да се уништи вирус великих богиња?

Аресова дружина

Арес је бог рата. У његовим борним колима која вуку четири чилаша возе се његови синови Деимос и Фобос, терор и паника, и прате га у свим биткама. Пратња укључује и Ериду, његову сестру, богињу раскола, као и страобалну Енију која влада проливањем крви и насиљем. Прати их и Кидојмос, граја, збрка и вика битака. Сви они су насилни, свађалице, готово је немогуће да се сложе око било чега, и Арес није најпогоднији да се то постигне. Стално се међусобно свађају, боре једни против других, па тако постаје тешко подстицати рат међу људима, ризик од мира је сталан, све битке се завршавају, потписују се примирја која Арес презире и над њима плаче од срцбе, склапају се неподношљива примирја и мировни споразуми, а све кривицом његових ратоборних помоћника због којих се све то не може избећи.

Библија

Отварам насумично Библију и читам причу о једном рату. Јефта побеђује Амо-нићане. Господар војске му их предаје. Поглавица Израела уништава двадесет градова, од Ароера до Менита.

Затварам Библију и поново је отварам: опет јурњава, звекет бронзаног оружја, крици бола и претњи. Сад настојим да је држим затворену по сваку цену и то је узалуд, јер ту су друге књиге, други језици, и из свих њих, од *Илијаде*, *Махабхарате*, *Појол Вуха*, викиншких *Ega*, заповеднички гласови позивају на оружје, историја народа је историја њихових ратова, књиге дрхте, трепере, дебела нит крви цури из њихових финих страница, не треба се будити.

(Са шћанској ѓревео Бранко Анђић)